

Kultur i 1930'ernes Øster Hornum

Søren Peter Sørensen

Søren Peter Sørensen blev født 1918.

Søren var søn af Jørgine og Ingeman Sørensen og voksede op på Nihøjevej, lige ved Sortebacken.

I dette indlæg skriver han om kulturlivet i Øster Hornum i perioden fra slutningen af 1920'erne og frem til ca. 1940.

Mon ikke den første antydning af byens kulturliv startede i den gamle skoles meget lille biblioteksværelse, hvor der fandtes en slags bogsamling, hvor såvel børn som voksne kunne låne en bog. Denne bogsamling har utvivlsomt i sin tid været grundlagt af gamle lærer Mark, som var en bogkyndig mand. Så vidt jeg husker, gav denne gamle alsidige lærer sig også af med at binde bøger ind. Skolens lille bogsamling var vel hvad der fandtes af litteratur udover Aalborg Amtstidende, Familie Journalen, Nibe Avis med videre i landsbyen Øster Hornum.

På billedet til venstre ses holdet da Morten Korchs "Det gamle Guld" opføres først i 1930'erne. Stående fra venstre: S. C. Andersen, Søren Øland, Johanne Haase, Niels Andersen, Jens Mark, Johanne Madsen, Marie Andersen, Georg Frederiksen, Ellen Stenild Andersen, Viggo Hougaard. Siddende fra venstre: Emmy Hougaard, Thomas Madsen, Emma Hansen, Niels G. Hansen.

Som den lille bys egentlige kulturcentrum var der jo ikke at forglemme forsamlingshuset eller "Salen" som den hed i daglig tale. Her foregik der en del aktiviteter om vinteren. Af disse var vel nok gymnastikken den mest besøgte med henholdsvis karle-, dame- og drengehold. Hen mod foråret afholdtes en stor gymnastikopvisning i "Salen", hvor vinterens tillærte færdigheder fremvist for egnens og byens borgere. Desuden var der her den årlige dilettantforestilling med lokale skuespillerkræfter, som altid var sikre på et vældigt bifald fra publikum. Tydeligst husker jeg et stykke, som opførtes omkring 1930-31 og som hed "Når bønder elsker". Blandt hovedkræfterne husker jeg særligt Johanne og Thomas Madsen. Disse lokale kræfter høstede naturligvis et stærkt bifald. Skal én af dem som spillede en hovedrolle fremhæves, må det være Johanne Madsen, en Liva Weel-type, der var som skabt til optræden på de skrå brædder. Af andre lokale udi den vanskelige kunst på scenen, måske ikke lige i det her nævnte stykke men så i andre, skal nævnes købmand Georg Frederiksen, barber Søren Andersen, hr. og fru slagter Frits Hansen, lærer Thuesen som "Caruso fra Milano", Carl Haase, Niels Nielsen og flere andre.

Der fandtes også en gang en foredragsforening i Øster Hornum, hvor nogle af datidens kendte eventyrere og mere eller mindre åndeligt berigede foredragsholdere optrådte med film eller lysbilleder. Således husker jeg den dengang kendte flyver og eventyrer Clausen Kaas fortælle om, og vise lysbilleder fra, sin deltagelse i vinterkrigen mellem Rusland og Finland 1939-40. Det foregik i vinteren 1940-41. Det var den gang et meget aktuelt emne, og "Salen" var stopfyldt. Samme vinter mener jeg at kunne huske tryllekunstneren Næs-Lajn gav opvisning i "Salen". Et par unge mennesker skulle være ham behjælpelige under forestillingen, hvor han skulle vise nogle hypnosenumre. Det endte med, at de to

unge blev hypnotiseret og fór rundt i ”Salen” som et par galende haner. Et nummer som vakte megen morskab.

Om sommeren ankom de faste omrejsende gøglere. Rosenkilde med sine gynger og karruseller med mere havde fast tilholdssted på Simon Simonsens marklod, hvor der nu er mekanikerværksted og Anders Jørgensens villa¹ ligger.

Dengang kunne man, hvor man end befandt sig i byen, høre når Smed-Andersen skulle have tyndet et plovskær, rettet en hestesko eller lagt en ny ring på hjulet af en af de gamle mælkevogne. Nærmest Andersen lå Anton Larsens blandede landhandel, som spændte over et meget stort varesortiment. Anton havde næsten det hele. Her var cykelværksted, salg af nye cykler, træsko, træskostøvler, reparation af seletøj, øl på træankre, sodavand, arbejdstøj, ”højledrov” og meget andet. Anton kunne det hele! Foruden at kunne overkomme en så omfattende og alsidig forretning, så havde Anton og hans hustru Cecilie også tid og kræfter til at

samle nogle børn til søndagsskole. Her lærte de om livets største værdier, som ikke kan købes for penge, og flere børn fik her en ballast med, så de på livets urolige vej kunne modstå de værste vindstød uden at falde om.

Den strenge vinter i 1929 påvirkede også kulturlivet, idet Bælterne, Kattegat og Øresund frøs til. Derhjemme holdt vi nemlig dengang Familie-Journalen, som vi måtte undvære ret længe, fordi den frøs fast et sted ude i Kattegat. Vinteren var så streng, at landmændenes kartofler og roer frøs i kulerne og vejene var lukket på grund af sne. Jeg kan huske at mælkeslæderne, som skulle frem, kørte ind over markerne, hvor slædesporene var markeret med nogle halmviske sat på en stage.

Hitlers magtovertagelse i Tyskland medførte en vis politisk uro herhjemme. Dønningerne fra denne uro nåede også vor egn. I brugsen og hos købmanden svirrede det med navne på det nye Tysklands førende skikkelser. Det var i radioens barndom. Over de tyske radiostationer spillede marchmusik ind imellem ”Førerens” og andre nazispidsers blændende taler. Det var for alvor blevet krisetid, som også mærkedes på vor egn. I ”Salen” holdtes politiske møder med skarpe meningsudvekslinger. Nogle ”fæle” socialister begyndte at blande sig i koret og fik vel også dannet en forening, som mødte megen modstand, der igen var årsag til politik, kævl og uro. Jeg husker lidt om et bondetog til København i 1935 under ledelse af Knud Bak, som samlede omkring 40.000 mennesker. Her deltog også nogle fra vor egn.

Omkring midten af tyverne begyndte en forholdsvis ny sportsgren at dukke op i Øster Hornum, om end kun i primitiv og beskedent omfang, nemlig fodbolden. Den første bane, som jeg kan huske, lå på Thomas Madsens mark lige vest for kirken. Hvorfor jeg lige netop husker dette, hænger nok sammen med, at jeg som lille knægt overværede at en af spillerne kom til skade med det ene ben. Jeg så ham blive lagt på en bære og anbragt i en hestetrukken sygevogn. Dette indtryk må have trængt dybt ned i bevidstheden hos denne 4-5 års knægt.

I ethvert bysamfund eller på egn findes der som bekendt altid foregangsmænd på vidt forskellige områder. Det er mennesker, som af idealistiske eller andre grunde påtager sig at udføre et stykke arbejde til almennyttig gavn, som kan være af meget forskellig art. Lad mig lige et øjeblik standse op ved en af

¹ Harrildvej 2/Nibevej 173

os "gamle drenges" lederskikkelser indenfor gymnastikken i Øster Hornum omkring 1930-32. Bagermester S. C. Andersen var en af de vigtigste "hjørnespillere" i idrætslivet dengang, og hvis indsats nu af mange kan mindes med taknemlighed. Bageren var selv en fremragende gymnast. Samtidig var han også besjælet med en ukuelig vilje til at lade sine færdigheder på gymnastikkens område gå videre til den opvoksende generation. En anden af datidens lederskikkelser indenfor gymnastikken var Thomas Madsen, som ledede et karlehold. Mange gange har disse to fremragende lederskikkelser givet ypperlige opvisninger med deres karle- og drengehold ved landsdelens stævner og har høstet megen bifald og anerkendelse. Så vidt jeg husker, var jeg med på bagerens drengehold to-tre vintre. Det sidste vinterhold jeg var med på deltog i et gymnastikstævne på Arden Hotel omkring 1931-32. I dette stævne var der deltagelse af flere drengehold fra andre egne, og uden overdrivelse kan tilføjes, at vi fik et bragende bifald. Dette skyldtes naturligvis at nogle få elitegymnaster var holdets bærende kræfter. Af disse kan nævnes Thomas Madsens drenge Anders og Lars, Anders Jensens Kalle og flere andre. Ved springøvelser og på madras var disse drenge endog fremragende gymnaster. Ved opvisningen i Arden husker jeg, at vi medbragte et såkaldt springbræt til brug ved spring over buk eller hest. Dette bevirkede, at springet over de nævnte redskaber næsten fordobledes i højden, og dermed udløste store klapsalver hos tilskuerne. Omtalte springbræt var en af bagerens opfindelser og helt ukendt ved landsdelens gymnastikstævner.

Efter den vellykkede opvisning på Arden Hotel var bageren vært ved et fælles kaffebord på hotellet, betalt af egen lomme. Mange af os skylder bageren en tak for sin indsats på gymnastikkens område.

I denne forbindelse skal lige nævnes, at idrætslederne den gang var ulønnede, men udelukkende udførte et stort arbejde af interesse og på frivillig basis.

Bydammen anlægges 1937

Også på byens første idrætsanlæg ved "Katbakken" samt ved anlæg omkring Bydammen og andre aktiviteter omkring byens forskønnelse øvede bageren en stor indsats. Han kunne som ingen anden inspirere de unge og for den sags skyld de ældre med til at løfte i flok og sammen udføre et stykke arbejde til gavn og glæde for byens borgere.

På den tid blev der stadig arrangeret ringridning her på egnen. Omkring midsommeren 1933, da jeg var ansat som "flyttedreng" på en gård i Hæsum, var der ringridning, som foregik mellem Hæsum skole og Anders Pindstrups gård. Om det var en fast tradition, at der afholdtes ringridning i Hæsum ved jeg ikke, men jeg husker jeg deltog det år. Nogen tid i forvejen havde jeg snakket med gårdejeren jeg tjente hos og fået lov til at låne hans egen kørehest, som kaldtes "den gamle røde". Det var en stor tung jysk hoppe, som vel langt fra var nogen egentlig ridehest, men den var utroligt skikkelig og rolig. Det var vel også derfor, at gårdejeren turde overlade mig hesten til den slags narrestreger. Alle rytterne var udklædte i et husar- eller dragonlignende antræk med en masse fine snore på bryst og ryg samt en farverig skråhue på hovedet. Hestene var ligeledes pyntede med kulørte bånd og flot udstyrede heste-

dækkener i stedet for en rigtig ridesaddel. Hele rideudstyret til sådant et foretagende var noget som gik fra den ene til den anden, naturligvis kun til låns.

Ringridningen foregik en søndag formiddag. Der var mange tilskuere, såvel de lokale som pårørende til de deltagende ryttere. Blandt disse kunne jeg staks genkende mine forældre, som pr. cykel var draget til Hæsum for at overvære skuespillet. Heldigvis nåede jeg ikke at blive ”græsrytter”, altså at blive slået af hesten, for det blev betragtet som en skam. Men mere nåede jeg da heller ikke.

Klar til ringridning i Hæsum

Om aftenen samledes alle rytterne til fest på nabogården, hvor vi blev beværtet og derefter var der ”bal i loen” til hen på de små timer.

... og lidt mere om ringridning

Alfred Gregersen (1916 – 2005) har skrevet mere udførligt om ringridning i Hæsum i 1934. På daværende tidspunkt var han tjenstedreng hos gårdejer Anders Nielsen².

Fremskridt gjorde ende på en gammel tradition i Danmark. Hvert forår var det skikken af have ringridning et par steder i hvert sogn. Nu har traktorerne gjort hestekraften forældede, og det er umuligt at få selv den bedste traktor til at gå i en acceptabel galop. Ringridning krævede en hel del forberedelser udover rideøvelser. Hesten skulle pyntes med alskens papirrosen her og der og rytteren blev udstyret i en efterligning af en dragon eller husar med båndpyntet skråhue.

Der var ingen der på egnen, som ejede en ridehest som sådan, men enhver hest, som kan bære en rytter, kan gøre tjeneste som deri slags transportmiddel. Det var endnu en kort tid, før de fleste gårdejere anskaffede sig en bil, og derfor havde mange af dem en let, hurtig kørehest, som blev spændt for en letrullende jumbe med gode sæder.

Anders Niensens kørehest var en lysegul nordbagge, som helst ville løbe hurtigt, hvis den fik sin vilje. Den fik jeg lov til at bruge til ringridningen, og jeg fik da også lånt en sadel. Almindeligvis ville jeg ride uden sadel; men ringridning var en mere formel lejlighed, hvor sadler var forventet. Min mor og mine yngre søstre, Ingeborg og Karen, producerede stadset både for mig og for den gule, så da dagen endelig kom, var jeg rede og i humør til at deltage i sådan en forestilling.

De fleste af de unge på gårdene havde redet en smule, også mest uden sadler, og når ringridningen var på programmet var der et vildt kapløb for at låne sadler. Ridning som befordringsmiddel var forlængst gået af mode, så der var en knaphed på sadler. Et kort spyd var også krævet for turneringen; men det kunne jeg selv lave.

Lad mig forklare hvad sådan en turnering gik ud på, for selv i Danmark er den ædle sport måske gået i glemmebogen. En portal var rejst tværs over vejen. Den blev kaldt en galge. Midt på overliggeren var der et søm, som stak ud til den modsatte side af ridningen. På det søm blev der hængt en jernring af omkring 5 cm i diameter. Den ring skulle fanges på det korte spyd og holdes der i et øjeblik. Hvis den faldt af med det samme, blev det ikke talt med. Hesten skulde være i fuld galop, når ringen blev taget, ellers talte det ikke med. De var somme tider svært at få de tunge plovheste overtalt til at galopere, men det gav på den anden side en fordel, for det blev måske kun til en langsom galop, og galop var galop. Jeg foretrak den gules fart.

Der var nok femten eller tyve deltagere i den turnering, og jeg havde ingen besvær med at få den gule til at galopere. Når det blev min tur, satte jeg den i gang med et vældigt hyl, og det morede tilskuerne.

---

² Hæsumvej 108

Det var ikke den almindelige start; men det var ikke min hensigt at være almindelig. Den gule gik fladt ud, så det løse grus fløj bag hende. Jeg tik dog ringen hver gang, og det var der også to andre deltagere, som have opnået, Per Pindstrup og Thorkild Christensen. Vi gik ind i finalen. Vinderen ville blive konge, nummer to blev prins, og nummer tre blev fanebærer, som ville bære fanen foran kolonnen ved omridningen til ejendommene i nabolaget om eftermiddagen.

Klar til ringridning, drenge fra Hæsum

I første runde tog vi alle ringen og holdt den. I anden runde tog jeg ringen; men droppede den, så jeg var ude. Jeg ville bære fanen. Thorkild droppede en ring, og dermed blev Per Pindstrup konge af turneringen. Per blev kronet med en krone lavet af guldpapir og karton, og som prins fik Thorkild en mindre krone. Jeg fik overrakt fanen, Dannebrog, som jeg ville bære ved omridningen den eftermiddag. Det havde taget et par timer eller mere ud af den søndag morgen, og nu skulde vi alle hjem for at udrette vore middagspligter, selv kongen og prinsen, og hestene skulle have et velfortjent foder, medens vi gik løs på middagsmadden med god appetit. Turneringen var langt fra overstået.

Efter middagshvilet reparerede jeg mit og hestens tynde udstyr, som havde lidt en del skade under morgenens begivenheder. Jeg sadlede op og begav mig til samlingspladsen med fanen vajende. Kolonnen var nu blevet øget med tre musikere i en jumbe, og vi var nu rede for vort omtøgt. Jeg tog min plads forrest i kolonnen med fanen, og kongen og prinsen fulgte næst efter. Derefter kom resten af deltagerne i to-kolonne med musikken sidst, blæsende på deres horn af deres lungers fulde kraft. Det var festligt.

Kolonnen red fra gård til gård, og gårdejerer og hans hushold ville komme ud for at betragte kolonnen i dens fulde glans. Kong Per ville invitere alle på gården til at deltage i dansen den aften. Musikken ville spille hvad gårdejerer valgte, eller han lod måske andre af husholdet have valget. Bakker med forfriskninger, forberedte i forventning af vort besøg, blev bragt ud for os.

Musikere fra Suldrup ca. 1920

Musikere fra Byrsted og Bradsted 1938

Hans Kongelige Majestæt, Kong Per, og hans Kongelige Højhed, Prins Thorkild, havde første valg af de goder. Vor appetit for vor aftensmad blev grundigt spoleret. Gårdejerer ville give et finansielt tilskud til omkostningerne ved dansen, og den gave blev overrakt til Kong Per.

Det stod på hele eftermiddagen, da gårdejerne i nabolaget ville have taget det som en nedsættelse, hvis de blev udeladte, og hans kone ville miste lejligheden til at se hendes bagekunst værdsat.

På den anden side, jo flere steder vi besøgte, desto flere penge ville vi have til hjælp med dansen og til at betale vort orkester, som ledsagede os på turen. Den slags festligheder kostede faktisk ikke en hel del af penge. Dansen blev holdt i sognets forsamlingshus.

Vi skiltes sent på eftermiddagen, gik hjem, skiftede ind til vort arbejdstøj, og forrettede vore aftenpligter. Hestene fik deres foder og hvile efter en usædvanlig dags arbejde for dem.

Så børstede vi vor pynt af igen. Det havde i dagens løb opnået en vis hesteduft; men det syntes at passe med vort dragon-husar-lignende fremtræden. Vi var rede til dansen, der som regel varede indtil de tidlige morgentimer. Kongen og prinsen og deres partnere var først på gulvet, og vi alle stævnedes der umiddelbart efter. Det var en festlig aften, som endte på en festlig dag.

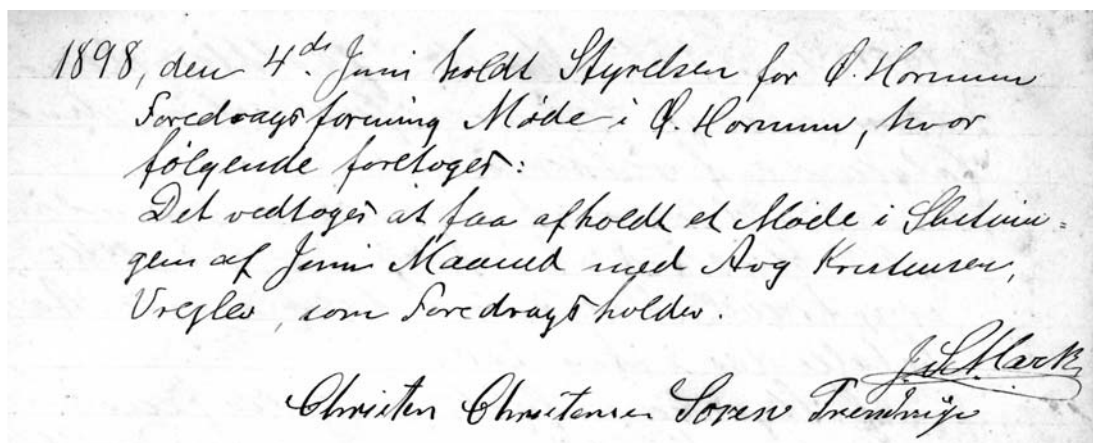
... og så lige lidt mere om ringridning i Hæsum

Johanne Nielsen, født 1921 på Norupsminde i Hæsum fortæller 2006:

Ringridningen fandt sted ved Pindstrups gård i Store Hæsum, hvor man red fra gårdspladsen ud til vejen og rundt i svinget af vejen til Øster Hornum og ned ad bagvejen til Søndergårds gårdsplads. ringene var sat op langs vejen. Egentlig skulle ringridningen finde sted til fastelavn, men festlighederne blev ofte udskudt på grund af vejret. Hvis det var meget koldt fik deltagerne avispapir stoppet under festdragterne for at holde varmen. Dragterne lignede dragondragter med skråhue. Mange tilskuere samlede sig til ringridningen om formiddagen. En person klædt ud som nar samlede penge ind og der var ofte musik. Som barn var Johanne meget bange for denne nar. Vinderne af ringridningen blev udnævnt til konge, prins og fanebærere. Om eftermiddagen red deltagerne rundt til gårdene. Undertiden medførte de en udsmykket fastelavnsbåd med udklædte personer og musikere, der underholdt på gårdspladserne og samlede penge ind. Rytterne og de øvrige deltagere blev beværtede med hvidt brød, kage og drikkevarer ude på gårdspladsen. Om aftenen var der fest og dans for de unge på én af gårdene.

Foredragsforeningen

Som Søren Peter Hansen nævner i sit indlæg var der en foredragsforening i Øster Hornum. Den var efter alt at dømme grundlagt allerede 4. juni 1898 med lærer Jens Sørensen Mark, Christen Christensen, lærer Dalgaard og Søren Frendrup som drivende kræfter. Foreningen afholdt sit første møde allerede i slutningen af juni måned med August Kristensen, Vrejlev som taler. Medlemstallet var i starten omkring de 25 – med tilhørende hustruer. Kontingentet var 1,25 kr. for ægtepar og 0,75 kr. for enlige. Økonomien i foreningen må have været i orden, for allerede i 1902 nedsattes kontingentet til 1 kr. for ægtepar og 0,50 kr. for enlige. Tillige ses at medlemstallet voksede kraftigt i løbet af få år og kom op på ca. 75 – med tilhørende hustruer. Foruden medlemsbidragene til møderne blev der betalt entré, nemlig 0,20 kr. for et møde eller 0,35 kr. for alle møder i en sæson. Det noteres at antallet af fremmødet i forsamlingshuset i Øster Hornum, Guldbæk skole, Godthaab eller kirken har været 130, 150, 200 eller helt op til ”fuldt hus”.

1898, den 4de Juni holdt Styrelsen for Ø. Hornum
Foredragsforening Møde i Ø. Hornum, hvor
følgende foretoges:
Det vedtoges at faa afholdt et Møde i Slutningen
af Juni Maaned med Aug Kristensen,
Vrejlev, som Foredrag holder.
Christen Christensen Søren Frendrup

Foredragene kunne handle om mange forskellige ting, men det ses af talernes titler at det kirkelige har haft en fremtrædende rolle. Det ses, at man mange år har afholdt en "kirkeuge" med tilrejsende præster, der holdt prædiken hver aften i ugen kl. 19³⁰.

I perioden fra foreningens stiftelse og frem til 1923, hvor foreningens protokol slutter, ses et udpluk af talere og emner:

- Højskolelærer Elmer fra Aabybro talte i forsamlingshuset
- Pastor Barfoed talte for fuldt hus i forsamlingshuset om "Ansvarsfølelse"
- Lærer Højgaard fra Hæsum talte om "Taksigelse"
- Højskoleforstander Arne Møller fra Ry
- Højskoleforstander Kvaale fra Norge
- Højskolelærer Elmer om "Arbejderne i Vingården"
- Bitch Lauritsen om "Modersmålet"
- Højskoleforstander Carl Nielsen fra Aaby
- Pastor Hansen fra Sandager om "Det kristelige håb"
- Thomas Kjær om "Afholdenhed"
- Lærer Vold fra Guldbæk om "Italiensrejse"
- Lærer Henchel om "Siam og fremvisning af forskellige ting derfra"
- Redaktør L. Rosenberg holdt lysbilledforedrag
- Højskoleforstander Ville Christensen om "Skotske kirkeforhold"
- Pastor Bay om "Giv mig ikke armod, giv mig ikke rigdom"
- Højskoleforstander Ville Christensen om "Gladstone"
- Provst Sommer fra Gudum om "Freden og Folkenes Forbund"
- Sieverts om "Fædrelandsfølelse"
- Optiker Kjærulff om "1801 – 1807 i sammenhæng med vor tid"
- Søren Frederiksen om "Syndsforladelse"
- Højskolelærer Riis om "Frihed"
- Optiker Kjærulff om "Rationalisme og spritisme"